

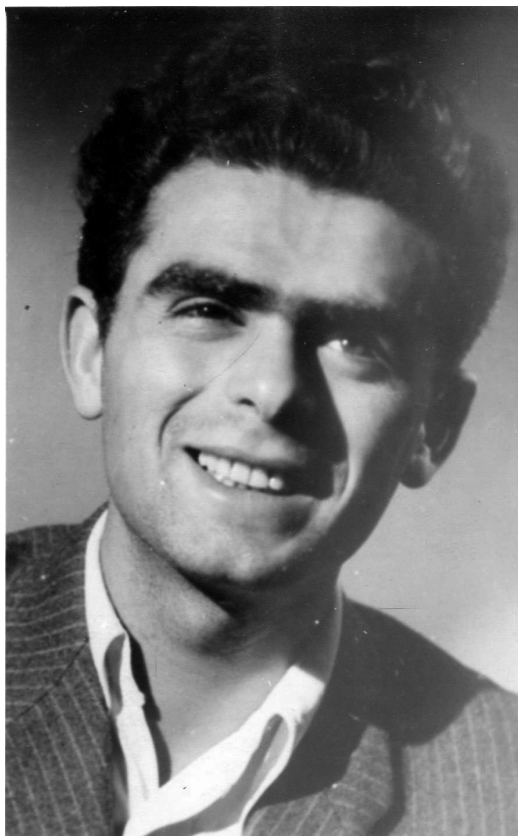
VISSZATÉRŐ ÁLMOK

1.

A deresedő férfiak többségéhez hasonlóan velem is gyakran megeskik, hogy váratlanul felriadok az alvásból. Legtöbbször az okozza a jelenséget, hogy muszáj már kimenni a klotyóra. Nem igazán kellemes élmény, de egy haszna azért van. Békés egyhuzamban alvás után szinte teljesen ki szoktak törlődni a fejből az éj álmai, de felriadva szinte mindig van pár perc, amíg nyitva áll az ajtó az álmok színes és a hétköznapi gondok szürke világa közt. Ha nyitva áll az ajtó a két világ között, akkor három út közül választhatunk. Az első és leggyakoribb út az, hogy visszabotorkálunk az ágyunkhoz és a fejünkben kavargó álmok segítségével gyorsan lopunk magunknak egy második alvást. Előny: kipihenten ébredünk, hátrány: semmire se fogunk emlékezni az álmainkból. A második út akkor gyakori, ha a hétköznapi gondok világa zaklatott. Ilyen esetekben az álomnak fuccs, és felesleges lenne már visszabújni az ágyba. Pláne úgy, hogy a kibotorkálásunk után teljesen üres lett az az ágy. A harmadik utat magamban Mérei útnak szoktam nevezni.

Mérei Ferenc nemzetközi mércével mérve is rangos pszichológiai életművének jelentős részét már megírta, amikor apám kollégája lett a Váci Fegyházban működő fordítóirodán. Feri leginkább francia lapokat szemlézett, apám leginkább orosz műszaki szövegekből gyártott magyar szövegeket a Néphadsereg számára. Mindeközben azonban franciául is megtanult Feritől, akinek pedagógiai buzgalma határtalan volt. Ha látott maga körül valakit, aki nem tudott valamit, akkor ő gyorsan tanítani kezdett. Márpedig a világ tele van nemtudással.

Apám jó tanítvány volt. Második anyanyelve a román volt, és az első francia nyelvtanulóját Bibó Istvántól kapta, amikor egyáltalán nem önkéntesen szobatársak lettek a Gyűjtőfogházban. Két eltérőbb habitusú embert nehéz elképzelni közös és szűk légtérben összezárva, de azért jól kijöttek egymással. Mindketten a főtárgyalásukra vártak, és mindketten magánzárkából kerültek át a társbérletbe. Eleinte – és később is gyakran – azzal mulatták a bőségesen rendelkezésükre álló időt, hogy verseket tanítottak egymásnak. Az eltérő sors és az eltérő műveltség itt hasznosnak bizonyult. Apám versszerető ember volt, és legalább annyi verset tudott fejből hibát-

lanul és szépen elmondani, mint Bibó István, tán még többet is. A két fejben tárolt vershalmaznak természetesen jelentős volt a metszete. Ez lehetett tán az egyik oka annak, hogy a nagyon eltérő sors, műveltség és habitus ellenére barátság szövődött köztük. Az igazi előny viszont az volt, hogy mindketten tudtak sok olyan szép verset, melyet a másik még vagy már nem tudott volna felidézni. Ezeket aztán megtanították egymásnak, és mindkettőjük repertoárja jelentősen bővült. Egyszer azonban vita támadt akörül, hogy a Faludy vagy a József Attila fordítás adja-e jobban vissza Villon egyik versét.

Apám Villon osztályhelyzetének elemzésével érvelt, Bibó István viszont a francia eredetire hivatkozott. Erre apám megkérte a druszáját: „Pista, taníts meg franciául, úgyszincs jobb dolgunk”. Tényleg nem volt. Elkezdődött a kurzus. Amit aztán Mérei Ferenc fejezett be, és apám az orosz és román szövegek mellett francia szövegek fordítására is kapott megbízásokat az Országos Fordító Irodától a szabadulása után.

Mérei Ferencnek viszont nemcsak a pedagógiai eltökéltsége, hanem a tudomány iránti tisztelete is határtalan volt. A börtönökben szinte soha sincs csend, és botrányosan korán van az ébresztő. Aki töltött már néhány napot magyar kórházban, az tudja, miről beszélek. Mérei Ferenc azonban jóval idősebb volt cellatársainál, így gyakorta megesett vele az, hogy felriadt a botrányosan korai ébresztő előtt. Az álmok és az adott helyen valóban nagyon szürke hétköznapok közti ajtó nyitva. Tudós emberként Ferinél mindig volt maké.

Azok kedvéért, akik még nem ültek hosszabb ideig börtönben: ács irónból fabrikált ceruzacsonkot jelöl ezzel a kedves szóval a börtönzsargon. Előnye: pici, könnyű elrejtteni a smasszerok elől, hátránya: pici, nehéz vele írni. Különösen WC-papírra. De hát csak az volt kéznél. Így hazánk egyik legnagyobb pszichológusa WC-papírra jegyezte le első börtönálmát, és aztán az összes többi is éveken át, minden reggel, a hivatalos ébresztő előtt negyedórával. Így született meg a Lélektani napló, melynek tán legizgalmasabb része a börtönálmok elemzése.

Mostanában követni szoktam Mérei tanár úr módszerét, és felriadások után tudatosítani szoktam az álmaimat. Távolról sem vagyok annyira eltökélt, mint ő, és még börtönbe se csuktak, így nem treníroztam rá magamat a hivatalos ébresztő előtti felriadásra, ráadásul olyan is van, hogy inkább lopok még egy kis szundit, gyakrabban pedig a hétköznapok nyomasztó gondjai győznek, de néhány ismétlődő álmodat azért sikerült nyakon csípni.

Repülős álmok

Kamaszkorom óta rendszeresen visszatérő álom. Kibontakozóban lévő új szerelmek idején szinte naponta meglátogat. Beteljesült boldog szerelmek idején ritka, válások és egyéb gyász munkák idején sohasem fordul elő.

Az álom sémája csaknem mindig teljesen ugyanaz. A konkrét álmokat az álomról álomra változó és az állandósult részletek villódzása teszi elevenné és frissé. Nem látom magamat, csak a környezetemet (FPS nézet). A repülés mindig magányosan, kirándulós környezetben kezdődik, szántóföldek, rétek, távolabb erdők is. De tudom, hogy egy közeli város mellett vagyok. Nincs neve a városnak, de az álmokképekből egyértelműen Budapestről van szó. Egy teljesen üres országúton futok pár lépést egyre nagyobb szökkenésekkel, és egyszer csak a levegőbe emelkedek a szelek szárnyán. Hatalmas öröm, ismét

tudok repülni. A szél tart fent, nem kell erőlködnöm, de a repülés szinuszos, időnként új lendületet kell vennem valamin, az országúton, egy kiugró sziklán vagy egy háztetőn, ám egyre többet vagyok a levegőben, egyre magasabban szálllok. (Kedvenc idevágó viccem: Miért van olyan nagy füle az elefántnak? Hogy könnyebben tudjon szálldosni virágról virágra.) Nagyon büszke vagyok magamra, hogy ismét tudok repülni. Szeretnék eldicsekedni vele mindig változó, de mindig valós személyeknek.

Többnyire nőknek, de ritkán annak, akinek aktuálisan szeretném elnyerni a kegyeit. Ugyanakkor azt is tudom, hogy nem láthatja meg mindenki, hogy csak úgy röpködök, mert abból bajom lehet. Ez akkor válik kritikussá, amikor beérek a városba, szeretnék lekiabálni az utcákon mászkáló embereknek, hogy 'ide süssetek!', de tudom, hogy ez örütség lenne. Van másik veszély is. Tudom irányítani a repülésemet, de azt is tudom: nem szabad túl magasra menni, mert akkor lezuhanok (lásd még Ikarosz). Ha viszont alacsonyan röpködök, akkor beleakadhatok a troli-vezetékekbe és a villanydrótokba, másrészt könnyebben észrevehetnek. A végkifejletben mindig van valami rossz, zuhanás ritkán, de az is előfordult már. A leggyakoribb motívum: megtalálom azt, akinek szeretnék eldicsekedni a repülési tudományommal. Kimegyünk oda, ahol az álom kezdődik. Idétlenül és esetlenül futkosok az országúton, próbálgatok a levegőbe emelkedni, de most nem megy. Kiröhögnek, felébredek. Rosszkedvűen.

Kérem a profi és az amatőr álomfejtőket: kíméljenek. Elég sokszor álmodtam már ezt ahhoz, hogy megértsem a szimbolikát magamtól is. Így például azt is tudom, hogy az álom egyik forrása Vasas I. harci sárkány szomorú halála. Egyszer egy gonosz szél a föld felé dobta őt, amikor egyedül röptettem a házunkkal szembeni Vérmezőn. Vasas I. villamos drótra akadt, és a villamos nem vészfékezett emiatt. Nagyapám nevetett, amikor megszeppenve elmeséltem neki, mi történt. Nem baj, kis unokám, csinálunk majd másikat. Látott ő sok korai sárkányhalált a Tisza partján, és Vasas I. meglepően sokáig bírta. Nem csoda, nem volt ellenfele.

2.

Mérei Ferenc többek közt önterápiás célból kezdte írni a Lélektani Naplót. Ennek álomelemzés részét már nem, akkor már túl volt annak az agyérgörcsnek az utóhatásain, ami miatt belekezdett a naplóba. Az álomnaplózás motivációja nála tiszta

tudomány volt, és a dolog szervesen illeszkedik az életművébe. Ugyanakkor a cellatársait nagyon megijesztette az a bizonyos agyérgörcs, mert pár napig még megszólalni se tudott ettől a tanár úr, nem hogy tanítani tudott volna. A smaszerek hozzáállása kissé más volt: él még? Akkor nem kell hozzá orvos. Apám ekkor szervezte meg főtiszthez illő alaposággal és precizitással a 'Segítsük Ferit' fedőnevelő akciót. Gondosan számba vette a rendelkezésre álló erőforrásokat (csekélyek), és a rendelkezésre álló élő erő (jelentős). Az ellenséget már alaposan ismerte: pontosan tudta, hogy a börtönrezsím már réges-régen túljutott azon a ponton, ami miatt minden gögös túlerő egyszer csak legyőzetik. Azt hitték, hogy a rabok teljesen kiszolgáltatottak, ők pedig tökéletes biztonsági hálót fontak köréjük. Ha a nullánál kicsivel többet olvasták volna Szung Ce mester 2500 éves könyvét, akkor persze tudhatták volna, hogy vesztésre állnak. A mester ugyanis ezt írta: „ha ismerjük az ellenséget és ismerjük magunkat is, akkor száz csatában sem jutunk veszedelembé; ha azonban nem ismerjük az ellenséget, csak magunkat ismerjük, akkor egyszer győzünk, másszor vereséget szenvedünk; és ha sem az ellenséget, sem magunkat nem ismerjük, akkor minden egyes csatában feltétlenül végveszély fenyeget bennünket”.

Apám viszont olvasta az ókori szerzőt, ráadásul veleszületett szervezőzseni volt. Ezért is lehetett sikeres katona és népszerű ellenforradalmár. Szóval, megalakult a figyelőszolgálat, feladata: a smaszerek mozgásának figyelése és jelzése. Természetesen megalakult a hadtáp is. Az adott helyen és időben erre az alakulatra hárult a legtöbb feladat. Elsődlegesen gondoskodni kellett a WC-papír és maké-utánpótlásról, továbbá gondoskodniuk kellett a teleírt papírok tárolásáról, őrzéséről és kicsempészéséről is.

Végül, de nem utolsósorban gondoskodni kellett Mérei Ferenc börtönrendvics-utánpótlásáról is. Utóbbi receptje: ments meg egy szelet szikkadt és savanya börtönkenyeret az ebédnél, kend meg a pakkból származó zsiradékkal (általában liba), kenj rá a pakkból származó lekvárt, vagdosd katonákra, és, ha írogatás közben nagyon leesik a vércukorszinted, akkor kapj be egy falatot. Feri pontosan így járt el. Csakhogy.

A pakk természetesen kedvezmény. Jó magaviselet esetén a kint nyomorgó családtag félevenként küldhettek 1 db 3 kilós csomagot befelé, amibe elvileg lehetett bármilyen élelmiszeripari terméket rakni, ami nem folyékony. Nyomdaipari terméket tilos volt a pakkba tenni, akárcsak kézzel frott le-

velet. Ezt nagyon alaposan ellenőrizték. De azért lehetett újságpapírba csomagolni az élelmiszeripari termékeket. Az újságpapír csomagolóanyagként való használata viszont annyira természetes volt a pakk-viziteket tartó börtönipari szakmunkásoknak, hogy nem is gondoltak az ellenforradalmár-felelések ravaszságára, akik viszont nagyon gondosan válogatták a csomagolóanyagot. De nem csak ezt, hanem a pakk összes többi elemét, beleértve a dobozt is.

A börtönpakk mérete szabványosítva volt: 3 kg, slussz. Igen ám, de voltak lelkiismeretlen postások, akik egy szépasszony mosolyáért vagy csak úgy maguktól hajlandóak voltak okirat-hamisításra. A pakkra ráírták, hogy súlya: 3 Kg, noha annak bruttó tömege olykor elérte a 3558 grammot is. A rabfeleség-hírlánc révén természetesen minden érintett pontosan tudta, hogy melyik postahivatalban dolgoznak ilyen lelkiismeretlen emberek. A Váci Fegyház csomagellenőrző részlegén viszont nem volt mérleg, és naivan elhitték azt, amit a postás elvtárs írt. De még az is lehet, hogy egyszerűen csak szemet hunytak. A nápolyi akkoriban nagyon népszerű élelmiszeripari termék volt. Kimérve lehetett kapni kétféle változatot. Az alapváltozathoz 2 Ft volt 10 deka, a luxus változathoz pedig 2,60 Ft. Börtön-nápolyi nem volt a kisközértekben. Ez kézműves termék. Először is kellett hozzá valutaövezetben élő rokon. Nekünk Izraelben volt ilyen, Sanyi bátyám, aki apám testvére volt, és apai ági nagyszüleim halála után ő és a felesége nevelték apámat. Nagy volt a korkülönbség. Sanyi bácsi a 3. fiú volt a sorban, apám pedig a 10. Sanyi bácsi IKA csekkjeit az IKA boltban lehetett különféle hiánycikkekre váltani. Pl. narancs, csoki, nejlonharisnya, orkáncabát. És nyerskávét. A börtön-nápolyihoz első sorban ez kellett, ebből viszont sok. Akkoriban csaknem minden háztartásban volt házi kávépörkölő, bátran elhiheti mindenki, akinek nem volt módja meggyőződni erről, hogy nincs az a potpurri, ami lakásillatosítás terén felvehetné a versenyt a frissen pörkölt kávé illatával. Ha ezt megéreztük, a nővéreimmel rögtön tudtuk, hogy nem soká beszélő is lesz. Az volt ugyanis a módi, hogy azok a rabok, akik méltóvá váltak a csomagkapás-kedvezményre, általában beszélő-kedvezményt is kaptak. Anyám tehát megpörkölte a nyerskávét. Ha ez megvolt, ledarálta, fából készült kurblis darálóval. A frissen pörkölt, frissen darált kávé egy részéből méregerős presszókávét születtett, a nagyobbik rész talba került. Erre öntötte rá anyám a forró presszókávét, vaját és cukrot adott a masszához, néha kis kakaóport is. A

végeredmény pontosan úgy nézett ki, mint a 2,60-as luxus nápolyi tölteléke. Már csak méretre szabott ostyára kellett kenni, és kész is volt a börtön-nápolyi. Jól nézett ki, az illata is jó volt, de nekünk nem volt szabad megkóstolni. Ahhoz túlságosan drága volt, és túlságosan nagy volt a koffeintartalma. Aki írt már bármit lopott időkben és megszállottan, az pontosan tudja, hogy ehhez a tevékenységhez sok koffein kell. Akár szabadlábbon, akár sitten születik az életmű egy újabb darabja. Ferinek viszont vitaminokra is szüksége volt, mert eléggé súlyos agyi történésből lábadozott, mindenféle orvosi segítség nélkül. Igen ám, de a gyógyszer nem élelmiszeripari termék, tehát vitamint se lehetett volna a pakkba tenni. Ezt a problémát viszont játszi könnyedséggel kezelték az ellenforradalmár-feleségek. Egyszerűen belekeverték a színes vitaminpirulákat a franciadrazsába.

A váci fegyház politikai foglyai körében nem volt divat a zugevés, és más fegyházakból sem hallottam ilyesmire példát. Szóval, ha valaki pakkot kapott, azt az egész folyosó kapta. Pozitív diszkriminációra viszont többször is sor került, és mindig Feri javára. A hadtáp egység ravasz rabtársai folyamatosan börtön-szendvics-katonákat, és börtönnápolyi-darabkákat csempészték a magyar pszichológia-történet fényes lapjain dolgozó Mérei Ferenc keze ügyébe, amiket ő szórakozottan bekapott, és fel se merült benne a kérdés, miként került az az izé oda.

Jól is haladt a munka, de Mérei Ferenc vécépapír-fogyasztása nagyon is jelentőssé vált, így a hadtáp egységnek feladata volt gondoskodni az utánpótlásról. Ez volt a dolog könnyebbik része. A „Feri bácsinak kell” jelszó minden rab szívét megnyitotta, még a valódi köztörvényesekét is. A nehezebb ügy az egyre terebélyesebb teleírt vécépapírok rejtegetése és kicsempészése volt. Ennek részleteiről nincsenek pontos ismereteim, de ezt is megoldották valahogy. Egy szó, mint száz, a smasszerek csatát vesztek. A váci fegyházban nagy mű született, és ebből egyetlen egy lap se jutott cenzor kezébe.

Hóesés álmok

A mélabús és magányos életszakaszok álma. Az álom statikus és egyszerű. Meleg szobából ablakon keresztül nézem a hóesést. Este van. A hó lassan mindent befed. Az utcán nincs senki, csak a lámpa imbolyog, ennek sárga fénykörében látszanak a hulló pelyhek. Ezek olyan nagyok, hogy kirajzolódik a fényben a klasszikus hópelyhimintázat. Nem fáj

semmi, nyugodt vagyok, csak a magány facsar, de az se keményen. Ennyi. Nyáron is lehet ezt álmodni.

Ehhez az álomhoz se kell álomfejtő. Gyerekkoromban – anyám hazaérkezésre várva – nagyon sokszor álltam az ablakban, és néztem az utcán imbolygó lámpa sárga fényében a havazást, illetve azt a csodát, ahogyan a fehér lepel új arcot ad az unalomig ismert utcaképnek. Ilyenkor nem fáj semmi, csak átjárt a látvány szépsége.

3.

Szabadulás után időnként összejárogattak egymással a rabtársak családjai. Mi is többször jártunk a Mérei család Pasaréti úti lakásában, a Mérei család is többször megfordult a mi Krisztina körüti lakásunkban. Az összejövetelek forgatókönyve mindig ugyanaz volt: Pista és Feri asztal mellett ül, a gyerekpéd pedig csendben figyel az ízes és vicces börtön-anekdotákra. Volt más beszédtema is, de természetesen ez volt a leggyakoribb. Az asszonyok a konyhában beszélgettek, időnként szendvicseket, teát, kávét és üdítőitalokat hoztak a szobába, olykor egy palack jó bort is. Ilyenkor bekapcsolódtak a beszélgetésbe, majd ismét kimentek a konyhába folytatni a saját különbeszélgetésüket. Én persze nemcsak apáink szavaira füleltem, hanem nagy szemeket meresztettem Zsuzsira is. Amikor viszont véget ért a párórás vendégség, mindig az volt az érzésem, hogy Zsuzsinak fel se tűnt, hogy egy vele egykorú érdeklődő fiatalember is ott volt a szobában.

Egy alkalommal viszont szakmai minőségében jött el hozzánk Feri, de Zsuzsi ekkor is vele tartott. Íme, az eset jegyzőkönyve. Helyszín: Krisztina körút 35. I. emelet 7. nagyszoba. Résztevők balról jobbra a nagyasztal körül: Mérei Ferenc, nemzetközi tekintélyű tudós és klinikai pszichológus. Marián Béla, zűrös kiskamasz, akivel sok gond volt az iskolában és otthon is. Marián István, túlhajszolt műszaki fordító és apa. Mérei Zsuzsa, 11 éves okos és szép mintagyerek. Pista hosszasan elmesélte Ferinek, hogy sok baj van a fiával az iskolában, de otthon is.

Otthon például az a szokása, hogy késő éjjelig hason fekvé olvas, közben kiosongat a kamrába almáért. Az almákat megeszi, a csutkákat viszont nem a szemébe, hanem az ágy alá dobálja. Mérei tanár úr ennél a pontnál egyszerű metakommunikációs jelzéssel megállította a panaszkodó apát, és kérdést intézett a bepanaszolt gyerekekhez: Mit olvastál tegnap? A Csendes Dont. Bólintás, folytatás, Pista.

Aminek kezdete van, annak van vége is, így egy idő múlva a dúlt apa beszámolója is véget ért. Mérei tanár úr bólintott, majd kérdést intézett 11 éves lányához: Zsuzsi, mi itt a probléma? A kapásból érkező válasz: Pista bácsinak alacsony a frusztrációs toleranciája. A terápiás ülés véget ért. Az asztal körül ülők közül csak én nem érttem a furcsa idegen szavak jelentését, de a mindenkiből kitörő spontán, hangos, hosszantartó és katartikus nevetésnek azért én is részvevője voltam. Búcsúzásnál meleg baráti és apai ölelések történtek. A gyerekek sajnos nem ölelkeztek össze, de azért ők is egymásra mosolyogtak.

4.

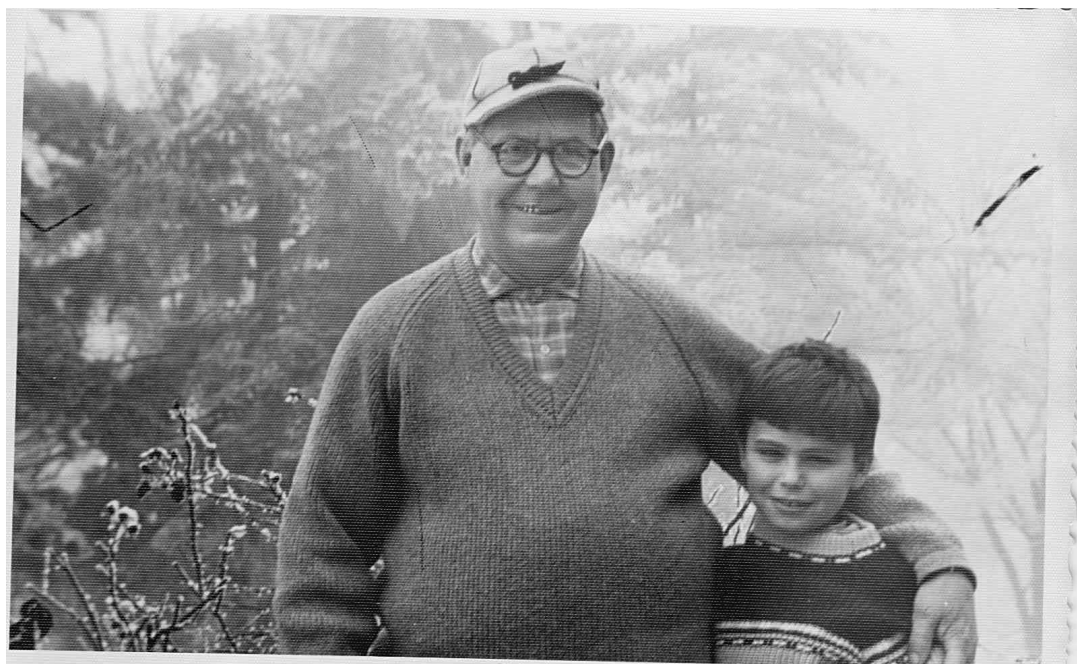
Az egykori börtöntársak közül a legszorosabb baráti kapcsolatokat Litván Györggyel ápolta apám, és ennek a szépen ápolat barátságának csak apám halála vetett véget. Gyuri bácsi öt évvel fiatalabb volt édesapámnál, de csak két évvel élte őt túl.

Gyerekkorom idején telente esett a hó. Sok, és sokáig meg is maradt. Ez furcsa lehet a mai gyerekeknek, de így volt. Ráadásul a hóesés nem azt jelentette, hogy megbénul a főváros közlekedése, hanem azt, hogy kezdetét veszi a téli örömszezonja + a fehér karácsony volt a tipikus időjárási jelenség. Határozottan és élményszerűen emlékszem arra, hogy sok tanévben az volt a helyzet, hogy az első komolyabb hó pontosan december 5-én esett le. Ülök az osztályteremben, és bámulom a hóesést, teljesen függetlenül attól, hogy éppen milyen óra zajlik. Az első hó a tanáraink számára is ünnep lehetett, mert sohasem ért komolyabb retorzió amiatt, hogy informáltam osztálytársaimat az időjárási helyzet kedvező változásáról: „Esik a hó, fingik a ló, seggen csúszik a Téliapó”. Ilyenkor rendkívüli szünet keletkezett a tanórán belül. Tudtuk, hogy amennyiben az első komoly hó kellően komoly, akkor a szülők szánkóval fognak várakozni a sulis előtt. A '60-as években felváltva voltak délelőtti és délutáni tanítási hetek. Másképpen az oktatási infrastruktúra nem lett volna képes kiszolgálni Ratkó Anna népesedési politikájának áldásos következményeit. December 5. valahogy mindig (kétszer vagy tán háromszor is) délutáni tanítási hétre esett, és én Téliapó ünnep előtti hóesés esetén biztos számíthattam arra, hogy a sulis előtt a nagyapám fog várni a pincéből felhozott, addigra már letisztított nagy és erős családi szánkóval. Nagyapám legtöbbször hozánk jött el a Miklós nap előtt esedékes cipőpucoló szertartás celebrálására, de időnként azért anyám

nővérének gyerekei is megtanulhatták, hogy a cipőket addig kell fényesíteni, amíg fokhagymaszagúak nem lesznek, különben csak virgácsot fogunk találni másnap reggel a cipőnkben.

Akkoriban nagyon kevés autó járt Budapest utcáin, és ami járt, az nehezen tudott volna megbirkózni a Városmajor utca környékén található meredek utcákat fedő hótakaróval. Ráadásul ott voltak a Városmajor különböző hosszúságú és dőlésszögű dombjai is. Szóval, szinte az egész környék kiváló ródlipályává változott, amihez még az is hozzátartozik, hogy nemcsak autóból volt kevés, hanem közmunkásból is. Hála ennek, a vízszintes járdákon is könnyű volt húzni a délutáni tanítási hét utolsó órájáról kitámolygó lestrapált iskolásokat. Ilyenkor már sötét volt, de a házak közé kifeszített dróton imbolygó, sárgás fénnel világító utcalámpák gyenge teljesítményét felerősítette a vakítóan fehér szűz hó.

De nem a szánkózás volt a tél legnagyobb öröme, hanem a síelés. Akkor ehhez a sporthoz nem kellett még útlevel és/vagy Schengen. A Normafánál szinte egész télen át síelésre alkalmasak voltak a hóviszonyok. Apám is és Litván György is szeretett síelni. Gyuri bácsi ráadásul tudott is. Apám – úgy is mint katona – jól boldogult a háború előtt gyártott túralécével az enyhébb lejtőkön és a túraterepeken, de eszébe se jutott volna rámerészkedni a Normafa halállejtőjére. Litván György viszont mindig ott szlalomozott a nálam alig nagyobb fiaival versenyezve. Eközben apám minket tanítgatott a hóekézés rejtelmére. Sílift viszont nem volt a Normafánál, így a síelés nevű sport automatikusan magában foglalta az erőnléti edzéseket. Annak, aki lecsúszik a lejtőn, fel is kell másznia, ha ismét le akar csúszni. A lejtő alján nincs csúszkálás. A felmászás részt azonban pihegés szokta követni. Ezt Litván György mindig együtt tette apámmal. Ilyenkor anyámnak kellett betöltenie a megüresedett síoktatói állást. Ezt mondjuk egyáltalán nem bántuk, mert anyám türelme bőségesen kárpótolt sok hiányt. Mérei Zsuzsától már tudjuk: „Pista bácsinak alacsony a frusztrációs toleranciája” – így tőle inkább kín, mint öröm volt megtanulni bármilyen sportjátszást. Litván György viszont született pedagógus volt, tehát türelmes, és a síelés tantárgyban is professzionális. Így adódott, hogy előbb tanultam meg szlalomozni, mint hóekézni. Gyuri bácsi ugyanis a bénázásainkat látva két halállejtő között rendre beszállt az oktatásunkba. Innentől kezdve viszont önállósítottam magamat, és Papp Árpival barátommal jártam síelni a Normafához. Apámnak és Gyuri bá-

csinak mindig illedelmesen köszöntünk, de a saját külön útjainkon jártunk.

A Kádár-rezsim azonban nem engedte hivatalos iskolai tanórákon is tanítani Litván Györgyöt az oktatási rendszer egyetlen szintjén sem. Így Gyuri bácsi nem a tanárom, hanem a könyvtárosom lett, miután felvételt nyertem az Amfiteátrum mellett található Árpád Gimnáziumba. Azt azonban a Kádár-rezsim az összes spicilije segítségével se tudta megakadályozni, hogy egy iskolai könyvtáros elbeszélgessem a tudásra szomjas kamaszokkal, amennyiben azok betértek a tudás forrásának szentélyébe. Mi pedig betértünk, így felszínes sielési tudományom mellett mélynek mondható történelem-szemléletemet is Litván Györgynek köszönhetem.

Természetesen a legnagyobb normafai havak is elolvadnak egyszer, hisz volt kezdetük december 5-én. Ugyanakkor május vége felé beindult a vízi élet a Római-parton. Anyám ekkor a köröndi OTP főpénztárosa volt. Az OTP-nek viszont volt a Nánási úton egy üdülője és csónakháza. A hétvégi kirándulások helyét átvette az evezés. Első lépés a kílbtól kiválasztása. Apám a nagy, széles, hosszú és erős példányokat preferálta, a keskeny, sportos és gyors példányokkal szemben. Nagy volt a család. Második lépés a hajó vízrebocsátása és az evezők villába helyezése. Harmadik lépés apám intelmeinek végighallgatása. Tartozunk a történelmi hűségnek azzal, hogy eláruljuk: ez a rész mindig feleslegesen és kínosan hosszú volt. De sajnos apám pedagógiája a Magyar Néphadseregben csiszolódott. Negyedik lépés: beszállás. Vezérevezős és sokat ordibáló tejhatalmú parancsnok Marián István rangjától megfosztott alezredes. Másodevezős Marián Istvánné, született Frank Hajnalka OTP-alkalmazott. Kormányos Éva vagy Zsuzsa felváltva, tattedélzet Éva vagy Zsuzsa felváltva. Orrfedélzet Marián Béla 5. osztályos tanuló. Később 6. és 7. is. Nyolcadikos koromban viszont hosszú időre elnyelte az összes hétvégémet a barlangok világa. Ötödik lépés: a parancsnok közli az útírányt. Tulajdonképpen ez teljesen felesleges volt, mindenki tudta: irány Lupa.

A Litván-családnak volt, vagy tán még most is van egy nyaralója Lupa-szigeten. Árvízszint fölé emelkedő oszlopokon állt egy egyszerű ház. Ennek elrendezéséről és berendezéséről nem tudok beszámolni, mert rossz idő esetén el se indultunk, jó idő esetén viszont mindig a kertben folyt a vendégeskedés.

A ház alatti oszlopok közt kajakok voltak bakra fektetve. 1971-ben a budapesti Árpád Gimnázium elvesztette a könyvtárosát, az MTA Történettudo-

mányi Intézete viszont egy kiváló történésszel gazdagodott. Én akkor már csak a suliban találkoztam Gyuri bácsival, mert a Lupa-sziget helyett inkább a sötét, hűvös és sáros helyeket látogattam nyáron is. A kádári kegy azonban nem fosztott meg Litván György társaságától. Többször is volt alkalmam könyvektől és kéziratoktól zsúfolt dolgozószobájának egyik kopott foteljében üldögélve literes üvegből töltött fanyar vörösborokat szopogatni. Sok válsághelyzetben segítettek át a tanácsai és a tanításai. Például azon is, hogy 1972. március 15-én begyűjtöttek a zsaruk, aminek aztán rendőrhatalósági figyelmeztetés és mínusz egy KISZ-tagság lett a következménye. Továbbá egyetemi tanulmányaim megkezdésének jelentős késlekedése is. Börtönbe viszont nem csuktak, mert májusi születésemnek köszönhetően kiskorú voltam cselekményem elkövetése idején. Ez abban állt, hogy fényképfelvételeket készítettem az intézkedő rendőrökről, ami akkoriban is tilos volt, nem csak napjainkban. Ráadásul találtak nálam jobb, egyben nagykorú bűnbakot, akit le is csuktak rendesen. Akit bővebben érdekel a történet, nézze meg Incze Ágnes nagyszerű dokumentumfilmjét. Címe: I love Budapest.

Litván György a nyári időszakot majdnem mindig a Lupa-szigeten töltötte, ahol mindig szívesen fogadta az evezős barátokat. Ő pedig kajakkal járt

be Budapestre dolgozni. Volt alkalmam őt látni, amint kajakját a rakodópart lépcsőjéhez kormányozza, kiszáll és kiköti a csónakot, farmert és rövid ujjú inget húz az úszógatyájára, majd kis táskával a kezében elindul az Akadémiai Könyvtár felé. Ennek viszont köze van ahhoz, hogy kajakozni egészen jól tudok, míg egy kílóbóban nem szívesen cserélném át orr-fedélzeti helyemet evezős ülésre.

Lovas álmok

Sokszor szoktam lóról, illetve lovaglásról álmodni. Visszatérőnek csak annyiban tekinthetőek ezek az álmaim, hogy van bennük három stabil elem. Minden más, a helyszínek, a szereplők és az álomban átélt érzések változékonyak. Az első stabil elem az, hogy először félek a lótól, de aztán mégis a hátára ülök. A második az, hogy természeti környezetben lovagolok, a harmadik pedig az, hogy mindig van szeretkezés is az álomban. A lovas álmok leggyakrabban akkor jönnek elő, amikor stabil párkapcsolatban élek, de valami miatt hosszabb időre távol vagyok a kedvestől. A lovas álmok azonban gyakran keverednek az eltévedős, bolyongós labirintus álmokkal.

A lovakkal 12 éves koromban kötöttem szorosabb barátságot. Ötödikben lett egy új osztálytársam. Az ő apja rendőrtiszt volt, az én apám pedig nem is oly régen szabadult börtöntől. Ez azonban nem volt akadály annak, hogy a Városmajorban ne küzdjünk partizánként válllvetve a fasiszták ellen. Többnyire bujkáltunk, osontunk és lesből tüzeltünk, de voltak gyalogos rohamok is. Józsi barátom a megalakulása után azonnal csatlakozott a Dózsa öttusa szakosztályához, és két hónap múlva én is otthagytam egy időre a Spari edzőtermét e nemes sportág miatt. Ebben az időben Balczó András, Török Ferenc, Móna István és Németh Ferenc neve aranyozta a magyar öttusázás nimbuszát. A Dózsában öttusázás legfőbb előnye az volt, hogy Víghe Ferenc volt a lovas edző, másrészt volt sok ló. A rendőr- és határőrlovaknak a hivatalos szolgálati idejük előtt, illetve után az öttusa-sport fejlődésében is szerepük volt. Más egyesületeknél az öttusa a kezdők számára többnyire csak két tusa volt: úszás és futás. A Dózsában viszont voltak kezdőlövészet-, vívás- és lovas edzések is. Hamar kiderült, hogy esélyem sincs valamikor majd Balczó András nyomdokaiba lépni, mert gyenge voltam a futásban, az úszásban és a céllövésben is. A vívásban és a lovaglásban azonban kivételes tehetségnek bizonyultam,

így nem rúgtak ki a csapatból. Egy év hajnali kelés és vacogás után nekem lett elegendő a dologból, így visszanyergeltem a lóról a tatamira. A judo edzések mindig délután voltak.

A serdülők feladata elsősorban az volt a lovas edzéseken, hogy lejárassák a tajtékosra lovagolt lovakat, utána pedig csutakoljanak. Víghe Feri bácsi lóra temett mokány magyar volt. Amit ő nem tudott a lovak és a kiskamaszok lelkéről, azt valószínűleg nem is érdemes tudni. Mindig ő társította össze a lovat és a lovasát. Figyelte, mire mennek egymással, aztán ha kellett, a következő edzésen változtatott a párosításon. Ráadásul általában nem ugyanazokat a lovakat kellett lejáratni és csutakolni, szóval sok alkalmam volt új lóval való ismerkedésre, de legtöbbször nekem jutott Sátán. Víghe Feri az első alkalomnál látta, hogy boldogulunk egymással, pedig Sátán a nevéhez méltóan vad természetű fekete csödör volt.

A ló nemcsak szép, kedves és okos állat, hanem nagy is, éles fogakkal és vasalt patákkal, amivel ha akar, egy házat is szét tud rúgni. Szóval mindenki jól teszi, ha kellő tisztelettel közeledik egy olyan lóhoz, aminek a hátára akar ülni + ott is szeretne maradni felülés után. A legelső alkalommal viszont nem kellő tisztelet, hanem páni félelem volt bennem. De valahogy sikerült ezt legyűrnöm, és Víghe Feri bácsi vigyázó és szigorú tekintetétől kísérve rövid ismerkedés után felugrottam Sátán nyergébe. Az útmutatásnak megfelelően rövid lábamhoz igazítottam a kengyelt, és szabályos lovas fogással kézbe vettem a kantárt. Víghe Feri körüljárt, jó alaposan ellenőrzött mindenkit, és ha kellett, további instrukciókat is adott. Ha többször is kellett, akkor olyan hangerővel, hogy a lovak hátrahőköltek. Amikor mindent rendben talált, kiadta a vezényszót: Lóról! Az első lovas edzés érdemi része azzal telt, hogy: Lóra! Ellenőrzés, lóról! Állj a lovad mellé, simogasd meg! Tartsd a kantárt! Lóra! Ellenőrzés, lóról! De már ekkor megtudtam, milyen érzés a nyeregben ülve átvenni a ló lassú lépteinek ritmusát. Az utolsó „lóról!” üvöltés csak közvetlenül az istálló előtt hangzott csak el. Csodálatos előjáték volt.